

Vsebina / Contents

ORGLA SLOVENIJE - oblika in organizacija knjige / [3] PIPE
ORGANS OF SLOVENIA - book organization [17]

ORGLA GORNJESAVSKE DOLINE (Dovje, Kranjska Gora,
Podkoren, Rateče) [19]

Ars organi Sloveniae in 2018 - Annual Report [29] / Ars organi Sloveniae
v letu 2018 - letni pregled [35]

ECCE ORGANVM!

Obvestila Ars organi Sloveniae

ISSN 2463-9397

13 - januar 2019

<http://glej.orgle.si/>

Izdaja Društvo Jarina Bohinj

Pripravil in uredil Jurij Dobravec

Besedilo, ilustracije in oblika so avtorske. Upo-
raba dovoljena samo po predhodnem dovoljenju.

www.arsors.org

ORGLE SLOVENIJE -

oblika in organizacija knjige

Jurij Dobravec

Ideja

Orgle upravičeno veljajo za največje glasbilo. Res so velike. Še več. Čeprav govorimo o glasbilu, so s svojo obliko, zgradbo in umeščenostjo hkrati tudi likovna, zgodovinska, akustična, tehniška in duhovna evropska dediščina. Vseeno pa je – ne glede na starost – njihov najvažnejši smisel uporaba, torej igranje in poslušanje, oziroma glasba.

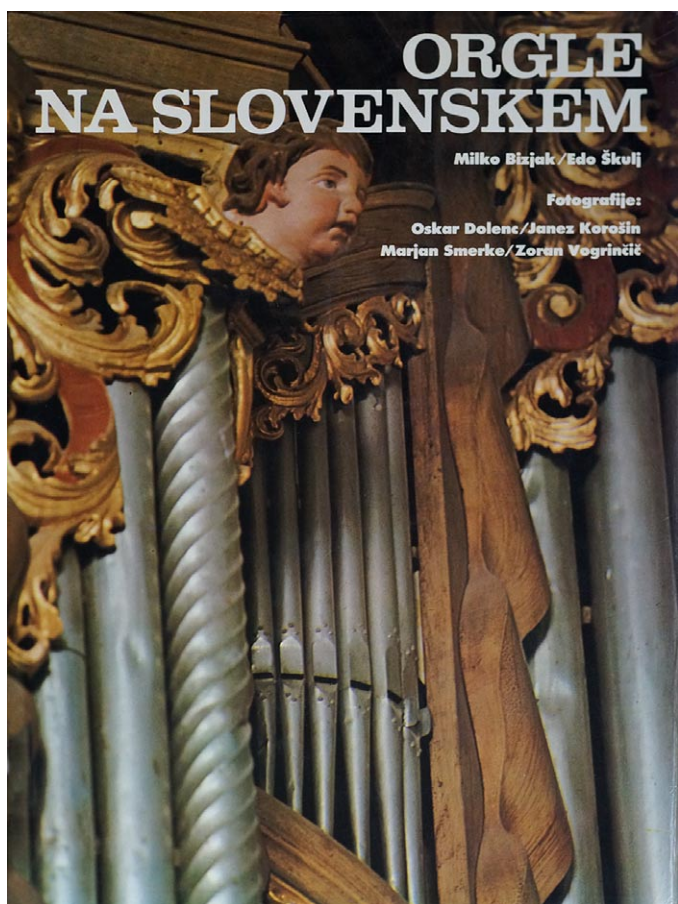
Podatki so danes osnova za primerjave in analize, raziskave in razvoj. V racionalno in liberalno usmerjenem svetu namreč nekdanja moč avtoritete svoje mesto vse bolj odstopa dejstvom, torej teži argumentov. Ob velikih količinah podatkov pa si težko predstavljamo, da bi mogel kdo poglobljeno poznati prav vse obravnavane objekte, in obenem med njimi ustvarjati smiselne povezave. Pregleden informacijski sistem zato predstavlja učinkovito rešitev in temelj upravljanju in načrtovanju.

Osnova projekta Orgle Slovenije je tako sinergija obsežnih in mednarodno primerljivih raziskav preteklih desetletij na eni strani, premišljeno zgrajene ter digitalno podprte podatkovne zbirke na drugi strani, in, na tretji strani, sistematičnega večletnega terenskega pregleda, pri katerem je pomembno vlogo igrala aktivna komunikacija z deležniki.

Projekt Orgle Slovenije je nastal kot zasebna pobuda, vendar vsebinsko obravnava skupno slovensko dediščino in prostorsko pokriva celotno državo, torej vse znane orgle v Republiki Sloveniji. Vsake posamezne orgle obdeluje z

zgodovinskega in tehničnega stališča, delno tudi likovno in duhovno. Hkrati predlaga vrednotenje, iz katerega lahko izhajajo smernice za ravnanje in ohranjanje. Nenazadnje, projekt je na inovativen način odprt za dopolnjevanje vsebine in komunikacijo z deležniki v državi in mednarodni javnosti.

Rezultat je po našem poznavanju prvi tovrstni v svetu, ki izbrani segment dediščine obravnava celovito in argumentirano na celotnem območju neke države, in pri tem ne dela nobene, niti objektivne, niti subjektivne selekcije. Projekt Orgle Slovenije je v jedru informacijski sistem, kakršnega državljani upravičeno pričakujejo od stroke in države.

Sl. 1. Naslovnica knjige *Orgle na Slovenskem* iz leta 1985. Avtorji so v tej prelomni knjigi opisali in upodobili 100 izbranih slovenskih orgel. (jd)

Izhodišča

Slovenija v sedanjih mejah, skupaj s slovenstvom v zamejstvu, predstavlja križišče različnih orgelskih slogov, ki se v našem orglarstvu nadgradijo v novo kakovost. Lepoto in inovativnost te kakovosti so še zlasti dosegli naši največji orglarji Franc Goršič, Francišek Ksaver Križman in Janez Francišek Janeček.

Leta 1985 je knjiga *Orgle na Slovenskem* Milka Bizjaka in Eda Škulja predstavljala pomembno prelomnico dojemanja orgel kot sakralne, glasbene, zgodovinske in tehniške dediščine. Izbor stotih orgel je usmerjal mnoge odločitve njihovih skrbnikov. Knjiga danes prča o zgodovini, vendar posredno govori tudi o skoraj 1000 glasbilih, ki so za splošno javnost molčala. To skritost presegajo intenzivne raziskave nekaterih posameznikov, predvsem dr. Eda Škulja, ki beleži več sto strokovnih in znanstvenih člankov o orglah, ter več kot 20 knjig. Tak opus Slovenijo po svoji obsežnosti in celovitem pokrivanju države uvršča v sam vrh svetovne organologije. Na tem znanju temelji digitalna podatkovna zbirka *Ars organi Sloveniae*, v kateri je danes o slovenskih orglah zbrano več kot 15.000 dokumentov in okrog 45.000 fotografij, tudi zgodovinskih. Del tega bogastva je že več kot desetletje na voljo javnosti na spletni strani www.arsors.org.

The screenshot displays the ARSORS database interface. At the top, there is a search bar and navigation options. Below, a search result is shown for a manual titled "Manual (C/E-d3)01 Copula maior 6'02 Copula minor 4'03 Principal 4'04 Oktava 2'05 Quinta 1 1/2'06 Vikatura 1'07 Pedal (C/E-g)07 Principales 6'". The interface includes a table with columns for instrument type, registration, and other details. A text box on the right provides a description of the manual, mentioning its origin in 1832 and its location in the church of St. Anil in Ljubljana. The bottom of the screen shows navigation buttons like 'ZAVRNI', 'LOKACIJE', 'DODATKI', 'NALOŽBA', and 'POMOČ'.

Sl. 2. Uporabniški vmesnik podatkovne zbirke ARSORS, v katerem sta potekala priprava vsebin in preverjanje skladnosti podatkov.

Namen in cilj

Cilj projekta Orgle Slovenije je strokovno neoporečen izdelek, ki temelji na znanstvenih dognanjih vodilnega slovenskega organologa zadnjih desetletij dr. Eda Škulja, in dejstvih, ki jih je soavtor Jurij Dobravec, skrbnik podatkovne zbirke *Ars organi Sloveniae*, neposredno preveril v arhivih in na terenu.

Rezultat projekta Orgle Slovenije, ki ga objavljamo v evropskem letu kulturne dediščine, je pravzaprav sestavljen iz dveh delov, knjige in spletnih strani. V knjigi so orgle predstavljene v besedi, zgodbah, z osnovnimi podatki in s fotografijami, ki so bile z dovoljenjem in vednostjo skrbnikov posnete v preteklih letih po vsej državi. Vsake orgle posebej – skupaj skoraj 1094 – so v knjigi dobile svoj pomemben prostor. Knjiga je hkrati berljiva in privlačna publikacija, ki ne govori samo o preteklosti, ampak pritegne v razmišljanje o pomenu in lepoti orgel ter njihove glasbe v prihodnosti.

Orgle Slovenije so odprta knjiga. Na osnovi vsega znanega in dosegljivega nudi izhodišče za poglobljeno obravnavo vsakih orgel posebej in orgelske Slovenije kot celote. V tem smislu govori z vprašanji in manj z odgovori.

Orgle Slovenije so tudi knjiga zgodb o orglah. Bralke in bralci boste iz njih spoznali, kako so vsake del življenja, kako združujejo idealizem in napore, in kako se znotraj ter okrog ponosnih pročelij skriva množica drobnih dejanj, ki le kot celota lahko delujejo v ustvarjalno prihodnost.

Podatki – gotovo zanimivi za vse – so namenjeni predvsem skrbnikom. Najprej kot izhodišče vsem tistim, ki so za orgle odgovorni v širšem smislu, uradno ali neuradno, zaradi predpisov, raziskav ali lastne pobude; podatki v svoji komparativnosti namreč predstavljajo ključ za vrednotenje. Enako velik pomen imajo podatki za vsakega posameznika, ki uporablja, vzdržuje ali spoštuje posamezno glasbilo. Nenazadnje tudi za poslušalce.

Podobe orgel so namenjene občudovanju. S slikami v izbrani perspektivi smo vam skušali približati ličnost njihovih pročelij, ki nas skupaj z glasbo in svojevrstno duhovno dimenzijo nagovarjajo k prizadevanju za ohranjanje.

PREVALENT USAGE
 H - house organ
 I - education and information
 J - public institutions
 K - concerts
 L - liturgy
 M - museum exhibition
 N - not known or out of use
 O - only parts preserved

NATIONAL HERITAGE EŠD SITE ID
 EŠD: 637

SITE NAME
CHURCH OR INSTITUTION
YEAR AND BUILDER
 1753 Janeček
 * 1994
internationally important high historical value national treasure for organs over 100 years old
 * questionable data, presumption or approximation

KNOWN CHANGES
 m displacement
 n upgrade
 o casework date
 P the latest renovation
 r historical reconstruction
 S signi cant modification
 d date of incorporated parts
 * approximation

CONSOLE AND STOPS DENOTATION
 1M - manual only
 1Mp - manual with pull-down pedals
 1MP - manual and pedals
 2MkP - two manuals on the one double-pallet windchest
 2MP - two-manual organ
 2MvP - two-manuals with pedals and additional coupled manual
 3MP - three-manual organ

KEYBOARD COMPASS AND STOPLIST
 1MP / m--p
 M (C/E-c²) 01 Principal 8' 02 Portun 8' 03 Sallicional 8' 04 Copula maior 8' 05 Copula minor 4' 06 Octav 4' 07 Quint maior 2 2/3' 08 Superoctav 2' 09 Quint minor 1 1/2' 10 Mixtur III 2' P (C/E-a) 11 Subbas 16' 12 Octavbass 8' 13 Quintbas 5 1/2'

AFFILIATED SITES
 >> Smolnik >> orgle.si/r262

PHOTO

SHORT PRESENTATION

WEB LINK

QR CODE TO WEB

TYPE OF ACTION AND CHESTS
 pm - pin action
 m--p - mechanical action - slider chests
 m--v - mechanical action - spring-chests
 m--s - mechanical action - cone-valve chests
 p--s - tubular pneumatic action - cone valve chests
 p - other types of pneumatic systems
 ep - electropneumatic action
 em - all-electric action
 opt - bre optic transmission

Sl. 3. Angleška različica legende k opisu posameznih orgel.

Iz knjige vodijo spletne povezave do dodatnih podatkov o posameznih orglah in do splošnih vsebin. Spletni del publikacije na naslovu www.orgle.si že v prvi fazi leta 2018 vsebuje zemljevid vsake lokacije posebej in zbirni zemljevid vseh lokacij, izčrpen seznam literature ter osnovne biografske podatke o orglarjih in nekaterih drugih omenjenih osebah.

Uporabniki knjige pa na spletni strani ne bodo našli le nekaterih dodatnih informacij, ampak bomo na ta način v prihodnje predvsem izkoristili možnosti, ki jih sodobni digitalni mediji in omrežja omogočajo:

povezave na multimedijo ter znanstvene in umetniške vire, povezane z orglami, novosti, tudi popravke napak ali dopolnitve, predvsem pa možnost diskusije in povezovanja med ljudmi. Kot je smiselno iz zasnove, spletni del nima določenega časa zaključka.

Celotna dvodelna publikacija je pripravljena za uporabo v mednarodni strokovni, umetniški in ljubiteljski javnosti. Podatki, kot na primer tehnične, zgodovinske in zvočne značilnosti, so prikazani po mednarodno prepoznavnih standardih, zato so razumljivi vsakemu strokovnjaku. S tem odpiramo obojestranska vrata: za mreženje znanja in za promocijo slovenske dediščine po svetu.

Odprta knjiga vseh orgel končno predstavlja hvaležnost za dediščino: glasbeno, versko, tehniško in zgodovinsko; spomin na univerzalno povezanost kulture in ustvarjalnosti. In opozorilo, da na Slovenskem nismo le spremljevalci, ampak soustvarjalci evropske civilizacije in njenih krščanskih temeljev.

S knjigo Orgle Slovenije, ki naj postane darilo vsakemu ljubitelju lepega, sva avtorja in urednika zasledovala ideal, ki ga človek seveda ne more doseči. Zato je ta cilj le vmesni korak, ki bo svoj smisel dobil takrat, ko boste knjigo odprli in se v svet orgel povezali po besedi in podobi, le korak naprej pa predvsem v glasbi.

Katalog

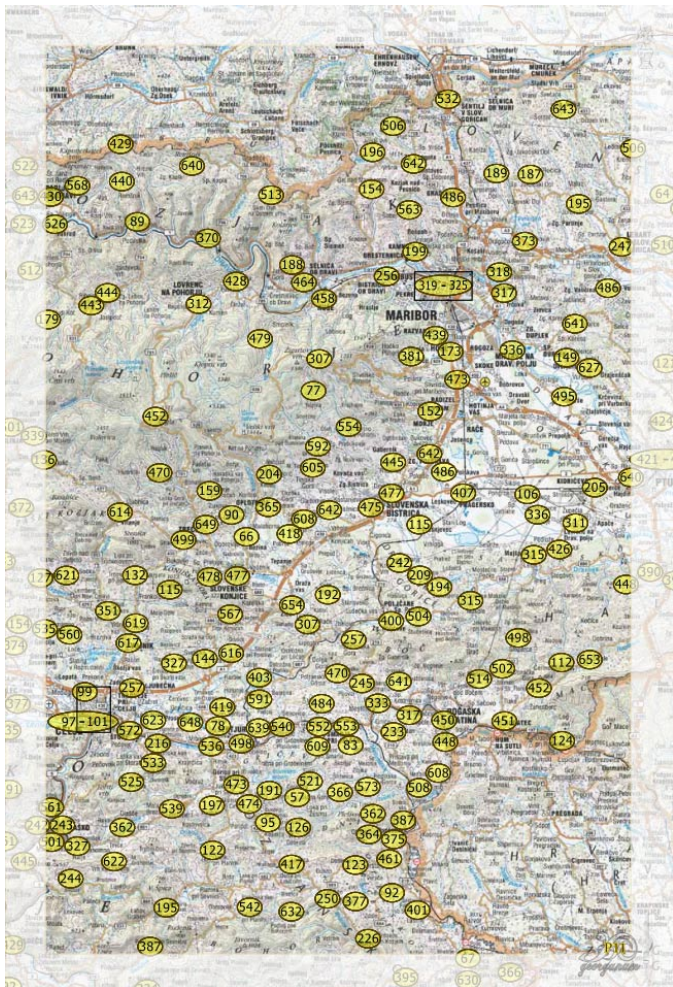
Osrednji del knjige Orgle Slovenije je katalog. V njem je z besedo, sliko in podatki predstavljeno 1094 orgel. Namen je bil predstaviti vse dostopne orgle. Pri pripravi sva tako upoštevala razpoložljive podatke in stanje na terenu, če ga je le bilo mogoče ugotoviti. Spoštovala sva tudi voljo lastnikov zasebnih orgel.

Posamezni zapis je v katalogu oblikovan po izbranem standardu. Podatkovni del tako obsega osnovne informacije o kraju, avtorju, času in značilnostih vsakega glasbila. Vsi podatkovni zapisi so navedeni tako, da so kar najboljše razumljivi tudi mednarodni javnosti.

Kraji

Kraji so razporejeni abecedno. Pri njihovih imenih sva želela biti kratka in jasna, razlog za tak pristop pa je povsem uporabniški. V osnovi je kraj zapisan v imenovalniku, kot na občestni tabli. Ob njem ali v dodatni vrstici je ime svetniškega zavetnika, če gre za katoliško cerkev, naziv evangeličanske cerkve, oziroma ime ustanove, če gre za civilno zgradbo. Kraji z enakimi imeni imajo dodatek za lažjo geografsko opredelitev, čeprav se v praksi morda pridevek ne uporablja.

Sl. 4. Zemljevid z lokacijami vseh opisanih orgel je na voljo priročni prilogi. Lokacije orgel v Celju Ljubljani in Mariboru so predstavljene tudi na mestnih zemljevidih.

Nemalo župnij se uradno imenuje drugače kot kraj, v katerem imajo sedež; zapisi imena krajev se skozi zgodovino spreminjajo; nekaterih, danes uradnih imen, ljudje sploh ne uporabljajo; nekatere cerkve so na meji med dvema krajema; tudi organizacijska struktura posameznih škofij se spreminja. Iz naštetih in še drugih razlogov je bilo potrebno pristati na nekaj kompromisov, za katere so prizadetim vnaprej opravičujeva. Rešitev, ki se je zdela najbolj razumna je, da so v abecednem zaporedju kataloga vključeni tudi nekateri pogostejši sinonimi, od katerih kazalke vodijo k imenu kraja, pod katerim so orgle opisane.

Podatki o orglah

Pri vseh podatkih o orglah so posebej označene vprašljive ali domnevne navedbe, in sicer z *, zvezdico. To pomeni, da držijo glede na trenutno poznavanje, ki pa ni podprto z neizpodbitnimi dokazi. Vprašljiva dispozicija je z * označena samo pri prvem navedenem manualu, velja pa za vse manuale, pedal in pomožne registre.

Priimki in imena orglarjev so poenotena, vendar dogovorno. Kot vemo, so se pravopisi spreminjali in celo avtorji sami se niso stalno podpisovali enako. Poleg tega jih tudi organologija in zgodovina imenuje zelo raznoliko. Nekaterim avtorjem z neslovenskim priimkom, ki so imeli sedež svoje delavnice na Slovenskem in so se njihova imena v slovenski različici zelo udomačila, sva tu navedla slovensko različico. Priimke slovanskih orglarjev sva načelno pisala v sedanjem slovenskem črkovanju: Janeček, Otonič, Martl, Kučera, Malahovski, Cajhen, Bilih.

Leto postavitve praviloma drži. Možna so le odstopanja, ker je bila morda pogodba podpisana eno leto, delo pa izvedeno kasneje, tudi po dveh ali več letih. Taka malenkostna odstopanja niso označena z *. Barva letnice predstavlja zgodovinsko vrednotenje. Dva avtorja sta navedena v primerih, ko je drug orglar orglam dodal celotno piščalje ali jih na drug način pomembno spremenil. Če ju poznamo, je v teh primerih letnica pri obeh.

Ostale letnice so orientacijske in nikakor ne predstavljajo celotnega poznavanja zgodovine obravnavanih orgel. Če pomembne dogodke izpostavlja mo iz časa pred in iz časa po

PREVLADUJOČA UPORABA

H - hišne in zasebne orgle
 I - instrumenti za izobraževanje
 J - uporaba v javni ustanovi
 K - koncertne orgle

L - liturgije na uporabo
 M - muzejski eksponat
 N - neznano / ni v uporabi
 O - ostanek orgel

EVIDENČNA ŠTEVILKA DEDIŠČINE - STAVBA

>> orgle.si/r259

KRAJ

PROSTOR

LETO IN AVTOR

izjemna dragocnost zgodovinsko pomembne orgle nacionalno bogastvo
 so vsake orgle starejše od 100 let
 * domneva ali približek

QR POVEZAVA

DRUGE ASOVNE OZNAKE

m - prenos iz druge lokacije
 n - nadgradnja
 o - znana letnica izdelave omare
 p - zadnja znana prenova
 r - zgodovinska rekonstrukcija
 s - pomembna sprememba
 d - deli ohranjeni
 * domneva označena za letnico

KLAVIATURE IN VELIKOST

1M - samo manual
 1Mp - manual z obešenim pedalom
 1MP - manual in samostojni pedal
 2MkP - dvomanualne orgle s kombinirano sapnico
 2MP - dva manuala in pedal
 2MvP - dvomanualne orgle z dodanim veznim manualom
 3MP - trije manuali in pedal

DISPOZICIJA REGISTROV IN OBSEG KLAVIATUR

POVEZANI KRAJI

TIP IGRALNE TRAKTURE

pm - pali na mehanika
 m--p - mehanska s potegi
 m--v - mehanska z vzmetmi
 m--s - mehanska s stožci

p--s - pnevmatika s stožci
 p - drugi tipi pnevmatike
 ep - elektropnevmatika
 em - elektromagnetni sistemi
 opt - opti ni vodnik

SLIKA

OPIS IN ZANIMIVOSTI

SPLETNI NASLOV

>> orgle.si/r262

TEHNIŠKI PROJEKTIRANJE - L. KRŠIČ, AVTOR - TEHNIŠKI

RUŠE
 zupnijska cerkev imena Marijinega

1753 Janeček
 1994

EDD 637
 HIJKLMNO

»Krasnozemske empirije je v sedanjih obliki iz l. 1677. Spredaj ima slike čudežnih uslišanj po Mariji ruski. Orgle same je postavil Celjan g. Janez Janeček l. 1753. Orgle imajo en manual, en pedal in skupno postavljene so iz igralnjaka in treh omar. Omare stoji kraljevi pesnik David Brenkajoč na harfo. Na vsaki strani godbenim orodjem v roki. Na straneh naj olnjati slike, na severni sv. Cecilijinom: »Laudate eum in tympano et chordis et organo; na južni pa sv. Lovzvetim iz 1. lekcije 2. nočna (dn. hymnos et psalmos in Ecclesia in oreduxit; zraven je še v koralnih sekiraria in excelsis Deo' v napevu za Marporočilo o ruskih orglah najdemo v kvah Lavantinske škofije na strani 4 vsi kasnejši poročevalci zanašali na sedaj vedno navajala napačna letnica izdelave. Značilne Janečkovke nalepke z njegovim podpisom in letnico l. 1753 pa kažeta na rahlo odstopanje od zki je lahko posledica daljšega trajanja dela ali ka letnice dokončne poslikave. Na kateri ruske cerkve so tri omare, vendar so orgle le v sdesna pa je postavljena le zaradi demo na kor. Zadnja obnovitev v začetku decembra 1994. V ned njih je blagoslovil mariborski škof dr. Franc Kramberger, predstavila pa prof. Tone Potočnik in inž. Brane Košir.

1MP / m--p

M (C/E-c²) 01 Principal 8' 02 Portun 8' 03 Salicional 8' 04 Copula minor 8' 05 Copula minor 4' 06 Octav 4' 07 Quint maior 2 2/3' 08 Superoctav 2' 09 Quint minor 1 1/3' 10 Mixtur III 2'

P (C/E-a) 11 Subbas 16' 12 Octavbass 8' 13 Quintbas 5 1/3'

404

>> Smolnik

Sl. 5. Legenda opisov posameznih orgel predstavlja najpomembnejše orodje pri študijski uporabi knjige. V slovenščini je natisnjena na strani 52, tik pred začetkom kataloga. Uporabnik jo na tem mestu lahko neposredno preizkusi s primeri na strani 53.

navedeni glavni letnici izdelave orgel, so oznake razdeljene z znakom ><; kar je levo od znaka, se je zgodilo prej, desno potem. Z rimsko številko je označeno stoletje. Majhne črke ob letnici imajo svoj pomen označen na shemi. Oznaka prevladujoče uporabe HIJKLMNO predstavlja subjektivno oceno glede na zatečeno stanje na terenu. Naj tu izrecno opozoriva, da neuporaba ne pomeni tudi neuporabnosti.

Pri opisu in zanimivostih sva skušala biti raznolika. Od

tehničnih opisov in zgodovine do dogodkov in vtisov. Nekatera, že drugod objavljena besedila iz preteklosti, so tako povedna, da sva jih morala vključiti. Predstavitve so dopolnjene s poročili iz oznanilnih knjig ali župnijske kronike, ki so jih sedanji župniki na prošnjo poslali za objavo v tej knjigi. Čeprav so navedki v dobesedni obliki, pa so vendar vneseni najnujnejši popravki tiskarskih ali stvarnih napak, predvsem pa so poenotena imena registrov tako v dispozicijah kot v poročilih, kjer so praviloma pisana z malo začetnico. Nekatere okrajšave so izpisane. Podatki in navedbe v besedilih so v veliki večini primerov preverjeni neposredno na terenu. Podrobne informacije o uporabljenih pisnih virih so dostopne na spletni strani www.orgle.si.

Velikost orgel in število registrov je navedeno tako, kot je to razvidno na igralniku. Število registrov je razvidno iz zaporedja števil pred imeni registrov, deljeni in izposojeni registri so – kjer je bilo mogoče ugotoviti – označeni tako, da je številka izvirne vrste piščali v oklepaju. Pri nekaterih, predvsem pnevmatskih orglah, podrobnosti načina prenosa ni bilo mogoče ugotoviti.

Dispozicija registrov je navedena hierarhično od glavnega manual preko stranskih do pedala ali po fizičnem zaporedju manualov od spodaj navzgor. Poimenovanje posameznih registrov se drži navedb na samih orglah. Registri so večinoma naštetih po hierarhiji od principalov, godal, flavt do jezičnikov. Izjeme so redke, npr. pri parnih registrih major-minor. Pri polovičnih registrih je v oklepaju označen spodnji ton. Pri registrih, deljenih na bas in diskant, je ponekod navedeno, med katerima tonoma pride do menjave.

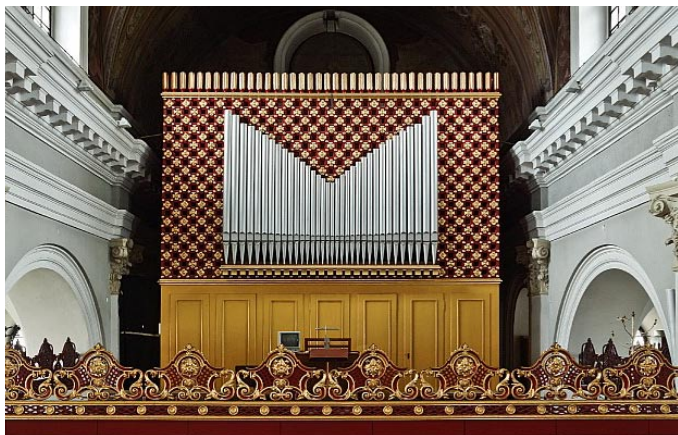
Spremljevalni ali pomožni registri imajo na orglah različna imena in oznake, pri orglah s pnevmatskimi trakturami tudi posebnosti, ki so značilne za posamezne delavnice in različne jezike narodov, od koder delavnice prihajajo. Kolikor se je dalo, smo navedbe tukaj poenotili.

Zveze med piščalji so navedene načeloma od leve proti desni, kakor so na igralniku. Podobno pomožni registri, zbiralniki in ostala pomagala.

Zavedava se, da se ponekod pojavljajo tudi napake in razhajanja med napisom in dejanskim registrom. Na

marsikaterih redkeje igranih orglah so napisi na primer obledeli, ali zgolj zasilni. Če se je le dalo, sva jih zvočno preizkusila, vendar večkrat to ni bilo mogoče. Tudi prapovisnih napak nisva popravljala, če se le ohrani smisel. Naj bo v spomin inovativnosti in osebnemu občutku orglarja ali uporabnika. Pri neslovenskih imenih registrov sva skušala uporabiti tuje črke.

Sl. 6 in 7. Zgornja fotografija je posneta s tal, od koder orgle običajno vidimo iz cerkvene ladje. Fotografije v knjigi Orgle Slovenije so posnete 'v obraz'. Tako se izognemo mnogim vidnim oviram.

Fotografije

Upodobitve orgel so predvsem dokumentarne. Kjer je le bilo mogoče oziroma smiselno, so posnete pravokotno na

središče orgelskega pročelja. Vidnim oviram, kot so lestenci ali prečne vezi, smo se izognili z namestitvijo kamere na visoko stojalo. Zaradi uporabe širokokotnih objektivov so ponekod globinska razmerja nekoliko popačena. V največ primerih so slike nastale s podaljšanim časom osvetlitve, v svetlobi ambienta in povsem brez dodatnih luči. Izdelek tako odraža tudi čas dneva, v katerem je nastal. Kasnejši popravki so minimalni, najpogosteje zgolj veliki svetlobni kontrasti.

Čeprav izvirni posnetki večinoma vsebujejo tudi širše obrobje, so zaradi osredotočenja na namen knjige praviloma objavljeni le izrezi orgel samih. Zato smo pristali na nekaj kompromisov v zvezi z ločljivostjo. Največ slik se vključuje v besedilo oziroma med podatke določene lokacije. Posamezne orgle, ki so po potrebi tudi dodatno označene, so prikazane pol ali celostransko. V teh primerih so opisu in sliki dodane puščice (<, > ali >>).

Povezave

Vsak zapis ima tri vrste povezav. Najprej je zgoraj koda QR, ki jo zna prebrati večina današnjih prenosnih telefonov z nameščeno ustrezno in preprosto programsko opremo. S pomočjo te kode, ki jo lahko s telefonom fotografiramo, se je mogoče povezati na namensko spletno stran obravnavanih orgel na www.orgle.si, kjer so tudi navodila za uporabo digitalnih povezav. Druga povezava je izpis istega spletnega naslova, in je ob vsakem zapisu navedena povsem desno spodaj. Tretja povezava je notranja in bralce usmerja na nekatere povezane kraje v knjigi sami. To so na primer podružnične cerkve, na katere so morda nekdanje orgle premestili, matična župnijska cerkev, znana nekdanja lokacija in podobno. Te povezave so zgolj okvirne, uporabniki bodo nedvomno našli še množico novih.

osebe
names

kraji
places

viri
sources

Okrajšave / Abbreviations

*	domneva	surmise, estimation
~	približek	approximate value or statement
M	manual	manual
P	pedal	pedal
1M	orgle imajo manual in so brez pedala	organ with a single manual without pedals
1Mp	orgle imajo manual, pedalna klaviatura pa je obešena na basovsko stran manuala	organ with a single manual and pulldown pedals
1MP	orgle imajo manual in pedal	one manual and pedals
2MkP	dvomanevalne orgle s skupno manualno sapnico	two manuals sharing a single division by double pallet windchest
2MP	dvomanevalne orgle s pedalom	two-manual organ with pedals
2MvP	orgle imajo dva samostojna in en vezni manual ter samostojni pedal	two-manual organ with pedal and coupler manual
3MP	trimanevalne orgle s pedalom	three-manual organ
4MP	štirimanevalne orgle s pedalom	four-manual organ
M-P, I-P	vezava odprtih registrov edinega ali I manuala v pedalno klaviaturo	pedal coupler of the single or the 1st manual's stops to pedals
II-P	vezava odprtih registrov II manuala v pedalno klaviaturo	pedal coupler of 2 nd manual's stops to pedals
III-P	vezava odprtih registrov III manuala v pedalno klaviaturo	pedal coupler of 3 rd manual's stops to pedals
III-II	vezava odprtih registrov III manuala v klaviaturo II manuala	manual coupler of 3 rd manual's stops to the 2 nd manual
III-I	vezava odprtih registrov III manuala v klaviaturo I manuala	manual coupler of 3 rd manual's stops to the 1st manual
II-I	vezava odprtih registrov II manuala v klaviaturo I manuala	manual coupler of 2 nd manual's stops to the 1st manual

SpI (SpII, SpIII, ...)	superoktavna zveza v istem manualu, ki na tipko veže še oktavo višji ton; tudi ital. terza mano (con terza mano)	4' coupler within one keyboard (octave coupler, super-coupler, super-octave coupler)
SbI (SbII, SbIII, ...)	suboktavna zveza v istem manualu, ki na tipko veže še oktavo nižji ton	16' coupler within one keyboard (sub-coupler, sub-octave coupler)
SpII-I (SpIII-I, ...)	superoktavna zveza med manualoma, ki na tipko veže oktavo višje tone iz neistega manuala	octave coupler between designated keyboards (4' coupler, super-coupler, super-octave coupler)
SbII-I (SbIII-I, ...)	suboktavna zveza med manualoma, ki na tipko veže oktavo nižje tone iz neistega manuala	16' coupler between designated keyboards (sub-coupler, sub-octave coupler)
SpI-P	superoktavna zveza manuala v pedal	4' coupler from manual to the pedals
Sb-Sp	zveza, ki na basovski strani poveže suboktavo, na diskantni pa superoktavo	combined coupler: sub- for the bass-side of, and super for the descant side of the manual
PP.P.MF. F.FF.PL.T, GT	vnaprej pripravljene kombinacije oz. zbiralniki: pianissimo, piano, mezzoforte, forte, fortissimo, pleno (ripieno), tutti, generalni tutti	pre-set choruses or combinations: pianissimo, piano, mezzoforte, forte, fortissimo, pleno (ripieno), tutti, general tutti
PR,FL,VL,J	vnaprej pripravljene kombinacije: principalni, flavte, godala, jezičniki	preset choruses: principals (PR), flutes (FL), strings (VL), reeds (J)
-J	izklop jezičnikov iz kombinacij in zbiralnikov	excluding reeds from pre-set combinations
1PK 2PK, 3PK ...	število nastavljivih prostih kombinacij	free combination(s)
RPK	računalniško nastavljive proste kombinacije	computer-assisted stop combinations; console control computer
PA	pedalni avtomat, s katerim se glasnost pedala avtomatsko nastavlja glede na (običajno) trenutno aktivni najtišji manual	automatic pedal regulating stops of pedal according to used stops in manual keyboard(s)

PM	pedal oz. bas melodija, kjer pedalne registre lahko igramo na izbranem manualu	pedal-melody coupler for playing pedal stops on a manual
CR	crescendo prednastavitev s pedalno stopalko, vzvodom ali valjčkom	crescendo preset pedal, lever or roller
TR (TRI, TRII ...)	tremulant brez ali z oznako manuala	general tremulant or tremulant specific to a manual
Ž (ŽII, ŽII ...)	žaluzije; brez ali z oznako manuala	swell shutters
C-f ³	oznaka obsega klaviature	keyboard compass
C/E-c ³ (-f ¹ , ...)	oznaka klaviature s kratko spodnjo oktavo in označenim obsegom navzgor	short octave, common in early keyboards
B/D	register deljen na bas in diskant	divided keyboard to bass and descant
(c), (fis), ...	oznaka spodnjega tona polovičnega registra, ki pojele v diskantni legi	a letter in brackets for the lowest or note division at the half-draw stop(s)
(01), (15), ...	oznaka številke registra, iz katerega je vzet register kot predpoteg ali izposojena vrsta piščali	number in brackets for a stop number from which duplexed stops are derived

Pipe Organs of Slovenia – organization

In 2018, European citizens are celebrating the year of cultural heritage, a universal value for individuals and society. As we know, pipe organs represent a heritage genuine to our continent. The institute *Ars organi Sloveniae*, deeply involved in pipe organ research, database management, and promotion, wants to contribute to the celebration with a monumental national milestone, a comprehensive presentation of all existing organs in Slovenia.

We realized the idea in two ways: firstly in the form of a conventional book, secondly as supplements on the Internet which develop our ideas into the future.

Geographically, and from the title, of course, the result is limited. But its contents, prepared by the prominent musicologist, Professor Edo Škulj along with researcher and data manager Jurij Dobravec, expand the usage far beyond Slovenian

state borders. It not only summarizes current knowledge but also bridges the gaps so acting as a source for comparative investigations at national and international levels. It speaks of our common history and heritage for the future.

Experts and enthusiasts will easily recognize the book's organization. After the historical overview, the core part follows, in which we present an inventory of 1095 instruments. We compiled the entire list of existing organs within the state border and only omitted images and owner's personal data for some in private residences.

Each publicly accessible site with an organ installed is presented with a short text, the main photograph, and data, such as the name of the builder, installation year, its historical importance and recent usage, size of the console, and stoplist. A national organ database, ARSORS, served as a principal source. For data presentation, we followed simple rules in order to make the result useful to our national and international audience.

Main images were taken in the past three years with equipment supported on an extended tripod. Along with avoiding chandeliers and other obstacles, a head-on view without perspective distortion of the prospect of the instrument offers the observer a face-to-face impression rarely experienced.

In the text description, we summarize interesting facts about the place, the site's history, organ builder and the organ itself. Besides being scientifically exact and supported with technical facts re-examined in the place during the field survey, in this part we use popular language to address a lay public and younger readers.

What is innovative about this project, is a linking of the book with web page contents. The web part is made available either through the QR code or the web-address, both marked in the book at each instrument. The idea was not just to prolong the surface of the paper but to upgrade the printed facts with contents not suitable for a book, like sound examples, links to scientific sources, multimedia, and others. Moreover, we recognize the Internet as an interactive communication tool, in one direction to stimulate the networking of existing knowledge, in another to elevate awareness by involving our audience in the debate about organs and their importance as heritage, art, and music.

ORGLE GORNJESAVSKE DOLINE

Matjaž Meglič

Župnijska cerkev na Dovjem

Sedanje orgle na koru v župnijski cerkvi sv. nadangela Mihaela na Dovjem je po naročilu takratnega dovškega župnika Jakoba Aljaža in po načrtih dr. Kimovca, p. Sattnerja in dr. Premrla, kot svoje 39. orgle (opus XXXIX) izdelal orglar Ivan Milavec iz Ljubljane (1874–1915). Zaradi njegove smrti jih je po odločitvi njegove vdovele žene postavil Ivan oz. Janez Naraks iz Petrovč pri Celju; blagoslovljene so bile 10. avgusta 1916.

Sapnice oz. ventili v dovških orglah so s stožci, igralna in registrska traktura (povezava med tipkami in ventili) sta pnevmatski (prenos preko pritiska zraka v svinčenih ceveh). Zrak je v mehovje vpihovan s pomočjo elektromotorja.

Manual ima obseg C do g^3 (56 tipk), pedal pa C do d^1 (24 pedalnih tipk).

Uglasitev je enakosorazmerna ($a = 440$ Hz).

Registri. Samostojnih, za romantične orgle značilnih 8' registrov je 10 (8' pomeni staro mersko enoto 8 čevljev, to je osnovna intonančna lega, kjer je piščal najnižjega tona C visoka za približno človekovo višino od stopal do konca navpičnega iztega roke, torej $8 \times 30 \text{ cm} = 240 \text{ cm}$). Osnovni 8' legi registrov je dodana še pet vrstna mixtura (V) s petimi višjeharmonskimi oz. alikvotnimi toni: velika kvinta $2 \frac{2}{3}'$ – superoktava $2'$ – velika terca $1 \frac{3}{5}'$ – mala kvinta $1 \frac{1}{3}'$ – oktavica $1'$. Na tipki C so to toni g, c^1, e^1, g^1, c^2 . Zvočno podlago doda oktavo nižji pedalni $16'$ register. Skupaj je

torej 12 samostojnih registrov, ki so kombinirani še v 9 drugih registrov oktavo višje (4') ali nižje (16'). Tako je skupaj 21 registrov z naslednjo osnovno zvočno arhitekturo osmih višjeharmonskih oz. alikvotnih tonov: principalbas 16' – principal 8' – oktava 4' – velika kvinta 2 2/3' – superoktava 2' – velika terca 1 3/5' – mala kvinta 1 1/3' – oktavica 1'. Na osnovnem tonu C s pritiskom tudi te pedalne tipke zvenijo v naslednji zvočni arhitekturi, ki posnema naravne višjeharmonske tone, prisotne v stvarstvu: CC, C, c, g, c¹, e¹, g¹, c².

Sl. 8. Igralnik Milavčevih orgel v cerkvi na Dovjem (jd 2017).

Registri spodnjega, I. manuala so: Kvintaten 16' (spodnja oktava ima lasten burdon, naprej oz. višje pa je povezava iz kvintatena v II. man.), Principal 8', Gamba 8', Cevna flauta 8', Flauto amabile 8', Dolce 8', Oktava 4' (iz principala), Dulciana 4' (iz salicionala v II. man., zato v Sattnerjevem poročilu imenovan Salicet), Flavta 4' (iz cevne flavte), Mixtura 2 2/3'.

Registri gornjega, II. manuala so: Viol. Princ. 8', Burdonček 8', Salicional 8', Vox Coelestis 8', Kvintaten 8', Prestant 4' (iz viol. princ.), Flauto traverso 4' (iz flauto amabile v I. man.).

Pedalni registri so: Subbas 16', Piano bas 16' (spodnja oktava iz kvintatena v I. man., naprej oz. višje pa je povezava iz flauto amabile v I. man.), Burdonbas 8' (iz subbasa), Cello 8' (iz gambe v I. man.).

Piščali so postavljene v enotni leseni omari, brez lastnega (lesenega) stropa, zato zvok potuje navzgor in šele potem

po zidanem oboku cerkve proti ladji, kjer pa oslabi ob prečnih obočnih rebrih. Zato so na pevskem koru orgle slišati glasnejše kot v ladji. Orgelsko omaro je po načrtih arhitekta inženirja Ivana Vurnika iz Radovljice (brez zlatenja) izdelal orglar Milavec, zlatenje je opravil nekaj Pengov v Ljubljani, nekaj pa Resman v Mošnjah (medaljon in zvezdice). Prospekt omare je tridelen, širok srednji del in ozka krajna dela na levi in desni strani prospekta, na vrhu zaključen z enotnim vencem v (neo)baročnem (ali klasicističnem) slogu, prostor med prospektnimi piščalmi in vrhnjim vencem pa je secesijsko oblikovan, kot nekakšna tančica nežne prosojnosti.

Povezave med registri in manualoma ter pedalom so: II-I sub. okt. zveza, II-I manualna zveza, II-I sup. okt. zveza, I sup. okt. zveza, II sup. okt. zveza, I pedalna zveza, II pedalna zveza in I ped. sup. okt. zveza.

Zbiralniki (kombinacije) so: Piano, Mezzo-Forte, Fortissimo, Forte, Tutti.

Pomagala so: Crescendo pedal (dodajanje in odzemanje registrov), Ped. avtom. pro (vklop odstrani prilagajanje števila delujojih pedalnih registrov glede na igranje na glasnejšem I. ali tišjem II. manualu), Pedal melodija (vklop omogoči, da pedalni registri zvenijo tudi z ronim igranjem na desni strani manuala) in Registri h kombinaciji (zveza iz registrov k zbiralnikom oz. h kombinacijami).

Večji znani obnovi sta bili leta 1936 (orgle je očistil, popravil in uglasil Ludvik Krže) in 2007 (orgle je očistil, popravil, uglasil in namestil nov motor Brane Košir). Leta 2016 sta jih pred mojim koncertom 1. oktobra 2016 ob 100. obletnici orgel in ob patrociniju (zavetniku cerkve) pred »mihevovo nedelo« (skladbe Bruhnsa, Pachelbela, Buxtehudeja, Waltherja, Bacha, Francka, Boëllmanna in Premrla) popravljala in uglaševala tedanji župnik in vsestranski glasbenik Franc Juvan ter orglar Tomaž Močnik – in to navzlic starosti res v meji še mogočega (npr. nekje dostop ni mogoč drugače, kot da se vse razdre, a s tem tvega zlom krhkih oz. že trohnečih lesenih delov in posledično dobi novo delo, izdelavo novih kosov lesa. Zato se v nekatere dele orgel raje ne posega več do morebitne ponovne odločitve glede generalne obnove, kar si orgle vsekakor zaslužijo).

Viri in dodatno branje:

Kimovec, F.: Ivan Naraks v: CG 47 (1924).

Novak, P.: Orgle v dekaniji Radovljica. Diplomaska naloga, Maribor 2000.

Premrl, S.: Statistika orgelj ljubljanske škofije, 1916/17.

Sattner, H.: Zadnje Milaveve orglje na Dovjem, v: Cerkveni glasbenik 39 (1916), 96.

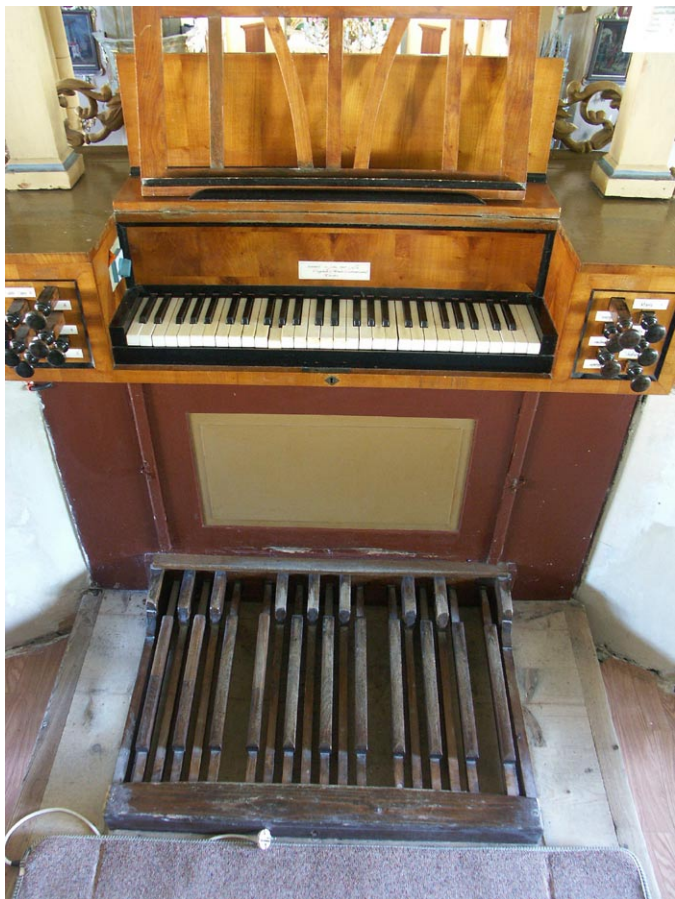
Škulj, E., J. Dobravec: Orgle Slovenije. 2018.

Zorman, F.: Moje delo. Lemont 1989, 103-104.

Župnijska cerkev v Kranjski Gori

Dispozicija sedanjih mehanskih orgel je naslednja: manual s 54 toni v štirih oktavah in pol od C do f^3 ima 12 registrov (kot 12 apostolov): **Prinzipal 8'**, **Kopula 8'**, **Viola 8'**, **Gozdna flavta 4'**, **Flavta 4'**, **Oktava 4'**, **Kvinta 2 2/3'**, **Superoktava 2'** in **Mikstura 3'**, kar ne pomeni tričevljska mikstura, kot je to mišljeno pri ostalih registrih, ampak da je trivrstna (III), torej danes pišemo to kot Mikstura III (verjetno oktavica, mala kvinta in superoktavica); pedal z 19 toni v oktavi in pol od C do fis (podobno kot v Ratečah pedalna tipka za ton c ni pod manualno tipko za ton c1, ampak bolj desno) ima 3 registre (kot Sveta Trojica – temelj krščanstva): **SubbBass 16'**, **Oktavni Bass 8'** in **Kvintni Bass 4'(?)**, skupaj torej 15 (12+3) registrov. Pod igralnikom je tudi gumb za povezavo manualnih tipk na levi strani igralnika s pedalnimi tipkami, skladno z ostalimi listki, označevalci registrov, sem jo na listku označil z napisom Pedalzveza, na korni ograji visečem opisu orgel pa je zapisano Pedalna Kopula. Tako je skupaj 12 registrov (9+3) z naslednjo osnovno zvočno arhitekturo osmih višjeharmonskih oz. alikvotnih tonov: subbas 16' – principal 8' – oktava 4' – velika kvinta 2 2/3' – superoktava 2' – mixtura, ki je po označbi 3' sodeč trivrstna, kar danes pišemo Mikstura III, in kot taka obsega 3 registre, to naj bi bili superoktava 4', mala kvinta 1 1/3' in oktavica 1', ki zvenijo hkrati ob pritisku le ene tipke, čeprav osebno slišim, da je to oktava 4' – velika kvinta 2 2/3' – superoktava 2'. Tako vsi registri skupaj na osnovnem tonu C s pritiskom tudi te pedalne tipke zvenijo verjetno v naslednji zvočni arhitekturi, ki posnema naravne

Sl. 9. Igralnik orgel v župnijski cerkvi v Kranjski Gori (jd 2012)

višjeharmonske tone, prisotne v stvarstvu: CC, C, c, g, c¹, g¹, c² (štiri oktave in v zgornjih dveh oktavah dve kvinti) – če pa je moja slušna zaznava točna, pa le CC, C, c, g, c¹ (tri oktave in v zgornji oktavi kvinta). Lesen igralnik brez izrazitega oblikovanja (razen stran, ki gleda proti ladji) je vdelan v korno ograjo, za njim ločena, samostojno stoječa lesena orgelska omara pa ima tridelni baročni prospekt z izrazitimi venci in drugimi poudarjeno izdelanimi robovi polj omare ter lesenimi okraski; srednji nižji prospekt je deljen še na tri manjše, prav tako navpične dele, nad njim pa je na vencu sedeč kip kralja Davida s harfo. Za omaro je še ročica za ročni pogon mehovja, a je to zelo težko delo, zato se v primeru izpada elektrike ne uporablja, sicer pa je

zrak v mehovje vpihovan s pomočjo elektromotorja.

Župnijska kronika navaja: “Leta 1987 je orgle restavriral Walter Ottitsch iz Bilčovsa. Dotrajane piščali – zanimivo je to, da so bile te piščali dodane pozitivu leta 1841 – je zamenjal z novimi iz enakega materiala, kot so bile prvotne.”

Dobrih 20 let po obnovi lahko rečemo, da so orgle spet v zelo slabem stanju, osnovni problem je dotrajnost (preperelost) lesa, sicer pa tudi trda oz. težka igra na manualu, v pedalu zlasti tipka G zapoje le ob sunkovitejšem udarcu z nogo na pedalno tipko, uglašenost pa se hitro pokvari, a se

Sl. 10. Kranjska Gora. Slika iz knjige *Orgle Slovenije*.

z rednim uglaševanjem skušajo vzdrževati v vitalnosti vsaj za spremljanje ljudskega petja in župnijskega cerkvenega ženskega pevskega zbora. Tomaž Močnik mi je ob priliki uglaševanja komentiral, da podjetje Otič iz Bilčovsa na Koroškem v Avstriji (te podatke so na žalost na orgelskem igralniku napisali le v nemščini, čeprav bi vsaj v Sloveniji lahko pisali po slovensko, op. avtorja) obnovo ni opravilo tako dobro, kot se je sprva mislilo in pisalo. Npr. razpoke so prelepili kar z lepilnim trakom, namesto da bi deske z razpoko zamenjali z novimi deskami. Sicer pa je škoda, da že v sami zasnovi orgel orgelske piščali v omari niso razporejene bolj prostorno, saj je na koru dovolj prostora za večjo omaro, ki bi omogočala bolj enostaven dostop do piščali in sapnic oz. ventilov v njej. Morda pa se bo to posrečilo z novo načrtovano obnovo ali kar z novimi orglami, ki bodo morda nekoč nadgradile sedanjo dispozicijo ter ohranile le zdrave dele sedanjih orgel, če so. Tako organist Peter Novak iz Jesenic kot tudi organist Matjaž Meglič iz Bistrice pri Trziču se občasno soočava z nedelovanjem posameznih tipk, ker se v najpogostejših primerih kovinske kljukice iztaknejo iz lesenih paličič oz. traktur povezave med tipkami in ventili, kar popraviva kar sama (po iskanju kraja napake, ali pod igralnikom, ali v omari, ali pa tudi neposredno v sapnici pod določenim ventilom, in ustrezne iztaknjene kovinske kljukice, se le-to z dovolj spretnosti v prstih in ustrezno svetlobo, npr. naglavno svetilko, zatakne nazaj na njeno pravo mesto, na koncu si je le še potrebno obleko očistiti pajčevin in še česa, kar se z leti nabira v orgelski omari – če pa si neroden in sapnico odpreš še med delovanjem ventilatorja, ti v glavo vpihne vse smeti iz sapnice). Huje je, če se odlomi kak leseni del, npr. kotnik oz. prenosnik vzvoda med navpičnimi in vodoravnimi trakturami, ker je preperel in zato potreben zamenjave ali nadomestila s kovinskimi približki, npr. vijaki ipd., če je sploh možen dostop (npr. težko dostopni kotniki pod igralnikom, nad pedalnimi tipkami).

Viri:

- Mnenje prof. Primoža Ramovša o orglah v Kranjski Gori, 1994.*
 Novak, P.: *Orgle v dekaniji Radovljica. Diplomaska naloga, Maribor 2000.*
Župnijska kronika župnije Kranjska Gora.

Podružnična cerkev v Podkorenu

Orgle v podružnični cerkvi sv. Andreja v Podkorenu so bile izdelane v Nemčiji leta 1960 v neobaročnem slogu. Na orgelski omari ob registrskih vzvodih oz. ročicah na levi strani na deščici o izdelovalcu orgel piše naslednje:

Sl. 11. Manubriji (jd 2017)

“Gebr. Link
Giengen a. d. Brenz.”

Ker je ‘Gebr.’ najverjetneje okrajšava od Gebrüder, napis pomeni, da so orgle izdelali v svoji delavnici Bratje Link iz kraja Giengen pri reki ali potoku Brenz, blizu mesta Ulm v Nemčiji.

Na obesku od ključev za ključavnici od vrat orgelske omare na desni strani (gledano iz strani igralnika) za dostop do stikala za vklop električnega toka in od pokrova igralnika pa piše:

“Positiv – Versöhnungs Kirche”

Iz tega sklepamo, da so bile te podkorenske (po domače ‘korénske’) orgle preje v nekem nemškem kraju oziroma župniji kot pozitiv v »cerkvi sprave«, kjer so bile leta 1997 kupljene in pripeljane ter leta 1998 postavljene na kor v Podkorenu.

Orgle obsegajo manualno klaviaturo v štirih in pol oktavah od C do g^3 ter obešen pedal (v dveh oktavah in slabi polovici) od C do f^1 iz česar sledi, da orgle nimajo samostojnih pedalnih registrov, ampak s pedalno igro slišimo registre, ki so vklopljeni v basovskem delu manuala (vzvodi pedalnih tipk so obešeni na vzvode manualnih tipk v najnižjih oktavah). Namreč manualni registri so razdeljeni na levo (bas) in desno (diskant) polovico igralnika (meja je med tonoma g in a), zato so tudi vzvodi oz. ročice za vklop registrov paroma na levi in desni strani, to so Gedackt 8', Blockflöte 4', Prinzipal 2' in Mixture 4 fach, torej 4 vrstna (IV) mikstura, samo na desni strani (le diskantni del od tipke a naprej oz. višje) pa je kvintni register Sifflöte 1 1/3', morda le potegnjen iz mixture. Zato so skupaj verjetno le 4 samostojni registri in ne 5, z naslednjo osnovno

zvočno arhitekturo osmih višjeharmonskih oz. alikvotnih tonov: flavta 8' – flavta 4' – principal 2' – mixtura, ki je kot 4 vrstna verjetno zgrajena na veliki kvinti $2\frac{2}{3}'$, oktavi 1', mali kvinti $1\frac{1}{3}'$ ter superoktavi $1/2'$, ki zvenijo hkrati ob pritisku le ene tipke, iz miksture pa je verjetno omogočena kot samostojen register še mala kvinta Sifflöte $1\frac{1}{3}'$, vsi registri skupaj torej na osnovnem tonu C verjetno zvenijo v naslednji zvočni arhitekturi, ki posnema naravne višjeharmonske tone, prisotne v stvarstvu: C, c, g, c¹, g¹, c² (tri oktave in v gornjih dveh oktavah dve kvinti).

Župnijska cerkev v Ratečah

Orgle v župnijski cerkvi v Ratečah sta brata Zupan iz Kamne Gorice izdelala kot opus 30. Uporabila sta mehansko trakturo (povezava med tipko in ventilom) s stožci (vrsta ventila oz. zaporke), tudi pri obeh zvezah (oktavna in pedalna). Orgle obsegajo manualno klaviaturo s 54 toni v štirih oktavah in pol od C do f³ ter pedal s 17 toni v dobri oktavi od C do e¹ (zadnja e¹ sicer kot ostale odzivno deluje na nožni pritisk nanjo, a piščal ne zapoje, torej dejansko deluje le še dis¹, naprej pa ne; podobno kot v Kranjski Gori pedalna tipka za ton c ni pod manualno tipko za ton c¹, ampak bolj desno). Pedalni register je Subbass 16', manualni registri pa so: Principal 8', Bourdon 8', Gamba 8' in Mixtura 4' 3 fach, torej 3 vrstna (III) mikstura (c, g, c¹ itd., saj se začne šele od c, od C do H pa je ni). Tako je skupaj 5 (4+1) registrov z naslednjo osnovno zvočno arhitekturo – registri principalne piramide – osmih višjeharmonskih

Sl. 12. Tablica z navedbo avtorjev v Ratečah (jd 2017)

oz. alikvotnih tonov: subbas 16' – principal 8' – mixtura, ki je po označbi 4' sodeč zgrajena na oktavi 4' in kot 3 vrstna, kar danes pišemo Mikstura III, obsega 3 registre, to so verjetno oktava 4', velika kvinta 2 2/3' in superoktava 2', ki zvenijo hkrati ob pritisku le ene tipke. Vsi registri skupaj na osnovnem tonu C s pritiskom tudi te pedalne tipke zvenijo v naslednji zvočni arhitekturi, ki posnema naravne višjeharmonske tone, prisotne v stvarstvu: CC, C, c, g, c¹ (tri oktave in ena kvinta v zgornji oktavi). Dodani sta še zvezi, iz manuala na pedal Pedal Coppel, ter na manualu oktavno podvajanje Octav Coppel (oktavo višja oktavna podvajanja od C do H in od es¹ do f² ter oktavo nižja podvajanja od c do d¹ in od fis² do f³), kar zgoraj navedeni zvočni arhitekturi doda še malo kvinto 1 1/3' in oktavico 1', torej: CC, C, G, c, g, c¹, g¹, c², c³ (pet oktav in tri kvinte v notranjih treh oktavah). Nad pedalom sta še dve stopalki, eden za glasno in drugi za tišjo kombinacijo registrov. Danes zaradi razglašenosti Bourdon 8' ni več uporaben, čeprav je še delujoč in pojoč. Lesen igralnik je v mizarskem smislu precej (neo)baročno okrašen, prav tako (že bolj klasicistična) orgelska omara s tremi prospektnimi polji. Ročica za pogon mehovja je 'v pripravljenosti', a je verjetno nikoli ne uporabljajo, ker je zrak v mehovje vpihovan s pomočjo elektromotorja. Nosilec stropa nad korno ograjo nekaj metrov pred orglami del orgelske zvočnosti zadrži na koru, zato se orgle ne slišijo tako dobro in zvočno polno v ladjo, nekoliko boljše je na stopnicah, ki vodijo na kor. Bolje bi bilo, če bi v primeru obnove ali novih orgel omaro prestavili na orgelsko ograjo, igralnik pa postavili pri strani, ne pred orglami, da bi čim več zvoka odšlo v ladjo, je pa to slabše za sodelovanje zbora in organista, če je zbor za hrbtom organista oz. slabše za samo slišnost zbora, če potem ta stoji na praznem prostoru kora za orglami.

Viri

- Lavtižar J.: *Rateška Kronika Josipa Lavtižarja, Kranjska Gora 1998.*
 Novak, P.: *Orgle v dekaniji Radovljica. Diplomaska naloga, Maribor 2000.*

Ars organi Sloveniae in 2018*

Jurij Dobravec

Orgle Slovenije in a book and web pages

It is uncomfortable to speak of milestones today. Especially in the time of global interconnectedness and huge information puzzle where every single event would like instantly to excess as crucial. But, our product might represent a fresh view of the future of organ presentations in at least two ways. First, about the substance, second methodologically.

Our new book fulfils the most desirable goal of every nation: to survey all pieces of the particular heritage. In the book *Orgle Slovenije*, we exhibit data of all the instruments in present-time Slovenia by location, stop disposition, its authors, history, and professional photography. To repeat, all the instruments, precisely 1094. The international audience would understand the substance. The Historical overview in Slovenian and English enlightens some significant points of organ builders and organs in the past, beginning with the 14th century. Synthesis shows a comprehensive graphical and descriptive view of the Slovenian organ landscape. We prepared those chapters in English, and some other languages should soon be available on our web-pages.

Short descriptions, collected and prepared by a prominent professor Edo Škulj, neither repeat the data already shown, nor speak only about the particular instrument, but present a full encyclopedia of knowledge about the organs and their builders, music and musicians, case design and art, commissions and installing, playing and listening, and much more. Those, the most interesting readings in Slovene, are about life and living with organs that - as we can

* *Slovenska različica poročila je na strani 35.*

hope on a basis of this huge inventory—stretch to the future survival.

Photos are taken “en face” giving the observer an outstanding view rarely experienced. By showing the prospect perpendicularly, and in the colours of the ambient without using artificial light, they serve well for study and research purposes.

We separated a locations’ map, personal index and legends to the supplement booklet. The idea behind this approach is to make inquiries and research easier - you should know that a book of 700 pages weight nearly 3 kilos.

Text is supplied with many QR codes. We believe that digital devices are becoming a permanent accompaniment to our study, art and daily life. By doing so, we are networking the traditional paper-like product with the future of digital and multimedia age without abandoning the classics.

There are two kinds of codes, through those you will be able to reach additional contents and use the advanced possibility of the existing data and facts. Each of the smaller QRs - printed by every organ - leads to the web page with additional contents to the separate instrument. For now, an interactive web-based map shows precise location of each instrument. In the near future, we will link lists of sources to existing digital libraries, add the sounds of the separate stops, or music and video.

The larger QRs direct us to upgraded indexes, like an interactive map of all places, searchable table of sources and personal index. By search and filtering ability, all listed internet solutions serve as advanced tools increasing effectiveness.

The authors, a prominent university professor emeritus Edo Škulj, and database expert and photographer Jurij Dobravec are sharing the result of decennials work to the Slovenian and international public as a contribution to the Year of European cultural heritage. We believe that the contents and the organization of the book with the immense potential of the Internet connect our organ past with a sound organ future.

ARSORS database

Database ARSORS served as a scientific background for the book *Orgle Slovenije* and web supplements. During the book preparation, we upgrade the internal contents with data gathered during our field works.

ISO Congress

In September 2018 an International society of organ builders (ISO) organized their biennial Congress in Austria, Italy and Slovenia. Our members cooperate with presentations of Slovenian organ building history, Slovenian organs during their field trips, and some minor logistic tasks.

Schweitzer – Bach

Three years after our initiative, Mohorjeva družba Celje published Albert Schweitzer's work *Johann Sebastian Bach*. This milestone of organ performance practice was originally written more than a hundred years ago. Now appeared for the first time in Slovenian translated by dr. Edo Škulj. Jarina Bohinj contributed the notography.

Slovenian organ prehistory

Comprehensive research of portative organs depicted in wall paintings of Slovenian chapels of 14th and 15th centuries direct us to our ancestors' familiarity with the instrument and the organ music. Over 50 portraits, investigated in Slovenia, South and East Austria, East Italy and part of Czechia, surprise with their details and diversity. The results should be published in 2019.

OTHER PROJECTS AND WORK

Of the smaller projects and tasks realized in 2018 we expose particularly:

- A survey of until now unknown organs made by Baroque workshops Grebičič and Pračker in Koroška (Carinthia, Austrian part) and Furlanija (Friuli, NE Italy).
- Publishing of four numbers of bulletin *Ecce organvm!*
- Motivation letter to all parishes in Slovenia (750) re-

- garding the importance of the organs
- Maintenance of web pages www.arsors.org, www.georganum.org and www.orgle.si, including Organ Calendar
- Appeal with strong opposition to the intention of Koper Cathedral to import used organ from Switzerland
- Closing the restoration project of organ-doors painted by Victor Carpathius for the organ by an unknown master from 1516; realized by National heritage Institute (ZVKDS)
- Initiative for the translations of the chief texts from Ancient, Medieval and Renaissance about organs: Praetorius, Theophilus and Arnault.

PLAN 2019

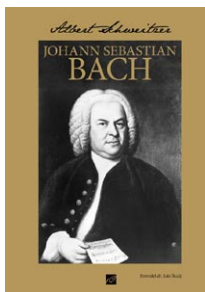
In 2019, the intensity of work would decline after the milestone in the past period. Nevertheless, we plan to:

- Continue with the initiatives to raise respond of the state institutions recognizing the importance of organ heritage database management, education, and evaluation
- Strengthen our international activities and co-operation, especially cross-border
- Support and help in particular organ renovation projects
- Promote the organ and organ music through live presentations and by our publications, especially the new book *Orgle Slovenije*, the monography about J.F. Janeček, *Organ Wordbook* and our free professional bulletin *Ecce organvm!*
- Emphasize historical instruments of high importance for an international audience, for example, Bled Island, Piran, Strmca and others
- Continue with upgrading the database, this year with a focus on sound samples

Sl. 13 in 14. Notranja slika krilnih vrat orgelske omare iz Kopra pred in po restavriranju na oddelku za štefelajno slikarstvo Zavoda RS za varstvo kulturne dediščine.

(Victor Carpathius, 1523; orgle 1516; foto jd 2015 in 2018)

Albert Schweitzer: *Johann Sebastian Bach*.
Knjigo je izdala Mohorjeva družba .
www.mohorjeva.org

Sl. 15 in 16. Zunanjna slika, ki je skupaj z notranjo že na ogled v stolni cerkvi v Kopru. (jd 2015 in 2018)

30. ISO CONGRESS 23. - 29. 9. 2018

Ljubljana (SLO) / Murau (A) / Udine (I)

Ars organi Sloveniae v letu 2018

Jurij Dobravec

Knjiga Orgle Slovenije in spletne strani

Morda je neprimerno govoriti o prelomnicah. Posebej v času globalne povezanosti in obsežnega informacijskega mozaika, v katerem vsak posamezni dogodek hoče postati ključen. Vseeno, naš knjižno-spletni izdelek morda predstavlja svežo smer na prihodnost predstavljanja orgel, in sicer v dveh smislih: glede vsebine in glede metode predstavitve.

Z novo knjig izpolnjujemo morda enega najbolj željenih ciljev vsake države: zbrati podatke o vseh objektih neke dediščine. V knjig *Orgle Slovenije* dejansko predstavljamo podatke o vseh orglah sedanje Slovenije: lokacijo, dispozicijo registrov, orglarje, zgodovino in profesionalno posneto fotografijo. Naj ponovimo: v knjigi je vseh 1094 slovenskih orgel. Vse te podatke bo brez problemov razumela tudi mednarodna strokovna javnost. Zgodovinski pregled, ki je napisan v slovenščini in angleščini, osvetljuje pomembnejša dogajanja povezana s posameznimi orglarji v preteklosti od 14. stol. naprej. Tudi sklepno poglavje *Pregled oziroma Synthesis*, ki v grafično in besedno obliko zaobjame celotno državo, je pripravljeno dvojezično. Besedila v nekaterih drugih jezikih bodo na spletnih straneh na voljo v prihodnje.

Kratki opisi, ki jih je pripravil priznani profesor Edo Škulj, ne predstavljajo ponovitve že navedenih podatkov, niti ne govorijo vedno o posameznih glasbilih. Dejansko je to besedilo enciklopedija znanja o orglah in njihovih izdelovalcih, o glasbi, skladateljih in poustvarjalcih, o obliki in okrasju orgelskih omar, o igranju, poslušanju in še mnogo drugega. Tako je iz zanimivega branja o orglah razvidno življenje naroda z orglami in za orgle. Na osnovi obsežnega pregleda upravičeno upamo, da se bo živost te

orgelske kulture na Slovenskem nadaljevala tudi v prihodnje.

Fotografije so posnete v perspektivi obraza, ki jo pri orglah zaradi prostora njihove namestitve v prostoru le zelo redko izkusimo. S podobo pročelja v pravokotnem pogledu in naravni svetlobi bodo nedvomno služile tudi študijskim in raziskovalnim namenom.

Zemljevid krajev, osebno kazalo in legende smo ločili v posebno tiskano prilogo. S tem smo želeli raziskovalcem olajšati pregledovanje in analize; knjiga na 700 straneh namreč tehta skoraj 3 kilograme.

Besedilo se prepleta s QR kodami. Verjamemo namreč, da elektronski pripomočki postajajo stalni spremljevalci raziskovalnega in umetniškega dela, nenazadnje vsakdanjega življenja. S pomočjo QR povezave se vsebina klasične in dragocene knjige mreži v prihodnost digitalnega in multimedijskega prostora.

V knjigi sta sicer dve skupini QR kod, s katerimi boste lahko dostopali do dodatnih vsebin in napredne možnosti pregledovanja obstoječih podatkov in dejstev. Male QR kode so natisnjene ob vsakih orglah posebej in nas vodijo do spletnih dodatnih vsebin vsakega glasbila posebej. Zaenkrat je na spletu za vsake orgle posebej na voljo interaktivni zemljevid in izhodiščni viri podatkov. V bližnji prihodnosti bodo izvedene še povezave na digitalne knjižnice, zvoke, glasbo in druge multimedijske vsebine, če za orgle obstajajo.

Večje QR kode nas vodijo do spletnih kazal, ki tehnološko pomembno nadgrajujejo njihove tiskane različice: interaktivni zemljevid ter seznama oseb in virov, po katerih lahko iščemo in jih razvrščamo. Z drigitalnim pristopom se učinkovitost raziskave bistveno poveča.

Avtorja, najprej priznani univerzitetni profesor Edo Škulj, z njim pa Jurij Dobravec kot fotograf in poznavalec podatkovnih sistemov, svoja desetletja dela želita deliti s slovensko in mednarodno javnostjo in tako prispevati svoj delež k Evropskemu letu kulturne dediščine. Verjameva, da bogata vsebina in inovativna oblika knjige z izjemnimi možnostmi spletnih strani spaja orgelsko preteklost v svetlo orgelsko prihodnost.

ARSORS podatkovna zbirka

Podatkovni sistem ARSORS je knjigi in spletnim stranem služil kot strokovna in podatkovna osnova. Med pripravo knjige smo interno vsebino baze izdatno obogatili in nadgradili s podatki zbranimi na terenu.

Kongres ISO

Septembra 2018 je Mednarodna zveza orglarjev (ISO) svoje srečanje organizirala na območju Avstrije, Italije in Slovenije. Naši člani so sodelovali s predstavivami slovenske orgelske zgodovine, posameznih orgel, ki so si jih v enotedenskem bivanju orglarji z vsega sveta ogledali, in manjšimi logističnimi nalogami.

Schweitzer – Bach

Po treh letih od naše iniciative je Mohorjeva družba v Celju izdala znamenito knjigo Johann Sebastian Bach Alberta Schweitzerja. To delo, izjemno pomembno za poustvarjalno prakso baročne glasbe, je bilo sicer napisano že pred več kot stoletjem. Slovenski prevod je pripravil dr. Edo Škulj. Jarina Bohinj je knjigo oskrbela z notami.

Slovenska orgelska prazgodovina

Obsežna raziskava orgelskih portativov, ki krasijo stene in stropne manjših slovenskih cerkva iz 14. in 15. stol. kažejo, da so naši predniki bili dobro seznanjeni z glasbili in orgelsko glasbo. Več kot 50 obravnavanih upodobitev iz Slovenije, južne Avstrije, zahodne Italije in Češke kažejo izjemne podrobnosti in visoko stopnjo raznolikosti. Rezultati bodo predvidoma znani prihodnje leto.

DRUGI PROJEKTI IN TEKOČE DELO

Med manjšimi projekti, ki smo jih izvajali v letu 2018, velja izpostaviti predvsem:

- pregled muzikologiji doslej neznanih orgel baročnih delavnic Grebičič in Pračker na avstrijskem delu Koroške in v Furlaniji
- priprava in izdaja štirih številčk revije Ecce organvm!

- motivacijsko pismo vsem slovenskim župnijam (750) o pomenu orgel
- vzdrževanje spletnih strani www.arsors.org, www.georganum.org and www.orgle.si, in orgelskega koledarja prireditev
- poziv oziroma ostro nasprotovanje namenu koprške stolnice, ki iz Švice uvaža rabljene koncertne orgle
- sklep projekta restavriranja slik Victorja Carpathiusa, ki so bile izdelane kot orgelska krilna vrata orgel koprške stolnice iz leta 1516; delo je izvedel ZVKDS; strokovno sodelovanje Ars organi Sloveniae
- pobuda prevodov najpomembnejših antičnih, srednjeveških in renesančnih besedil, ki opisujejo orgle: Praetorius, Theophilus in Arnault.

NAČRTI ZA 2019

V letu 2019 bo po prelomnem letu intenziteta dela nekoliko zmanjšana. Vseeno načrtujemo:

- nadaljevati z iniciativami za pogumnejšo odzivnost državnih ustanov na orgelske projekte, predvsem v smislu pomena urejenih evidenc, izobraževanja in vrednotenja
- povečati mednarodne dejavnosti, predvsem čezmejne
- strokovno podporo posameznim projektom restavriranja
- promovirati orgle in orgelsko glasbo s predavanji in s pomočjo publikacij, predvsem s knjigami *Orgle Slovenije*, monografijo o Janečku in *Orgelskim Slovarjem*, ter brezplačno strokovno revijo *Ecce organvm!*
- izpostaviti pomen mednarodno pomembnih zgodovinskih glasbil, na primer orgel na blejskem Otoku, v piranski stolnici, v Strmci pri Laškem in drugih.
- nadgrajevati podatkovni sistem ARSORS, predvsem z vzorčenjem orgelskih zvokov

orgle.si

ORGLE SLOVENIJE

PIPE ORGANS OF SLOVENIA

dr. Edo Škulj

organs

images

stop lists

years

pages

1094

1094

1000

500

700

Jurij Dobravec

orgel

fotografij

dispozicij

let

strani

VSE ORGLE V SLOVENIJI

zgodovina | dediščina | statistika | zemljevidi

history | heritage | statistics | maps

spletne povezave z naprednimi dodatki | links to advanced web solutions

www.orgle.si

